

Raoul Vaneigem

Gençler İçin Hayat Bilgisi

Türkçesi: Işık Ergüden

İÇİNDEKİLER

İKİNCİ BASIMA ÖNSÖZ:	
HAYATIN GÜNDELİK EBEDİLİĞİ	7
GİRİŞ.....	15
I. İktidar Perspektifi	
İMLENENİN ÖNEMSİZLİĞİ	19
KATILIMIN OLANAKSIZLIĞI:	
ZORUNLULUKLAR TOPLAMI OLARAK İKTİDAR	
AŞAĞILANMA	27
TECRİT.....	37
İSTIRAP.....	43
ÇALIŞMANIN ÇÖKÜŞÜ	53
BASKININ AZALMASI VE ÜÇÜNCÜ GÜÇ.....	59
İLETİŞİMİN OLANAKSIZLIĞI:	
EVRENSEL DOLAYIM OLARAK İKTİDAR	
MUTLULUK ÇAĞI.....	69
MÜBADELE VE ARMAĞAN	77
TEKNOLOJİ VE DOLAYLI KULLANIMI.....	85
DOLAYIMLANMIŞ SOYUTLAMA, SOYUTLANMIŞ DOLAYIMLAMA	99

GERÇEKLEŞMENİN OLANAKSIZLIĞI:

BAŞTAN ÇIKARMALAR TOPLAMI OLARAK İKTİDAR

KURBAN	113
AYRILIK	123
ZAMANIN BÜYÜLEYİCİLİĞİ	159

HAYATTA KALMA VE ONA KARŞI SAHTE MUHALEFET

HAYATTA KALMA HASTALIĞI	167
DÜZMECE MUHALEFET	173

II. Perspektifin Tersine Çevrilmesi

PERSPEKTİFİN TERSİNE ÇEVİRİLMESİ.....	195
YARATICILIK, KENDİLİĞİNDENLİK VE ŞİİR	201
KÖLESİZ EFENDİLER.....	215
DENEYİMİN UZAM-ZAMANI VE GEÇMİŞİN DÜZELTİLMESİ.....	233
BÜTÜNSEL ÜÇLÜ: KENDİNİ GERÇEKLEŞTİRME, İLETİŞİM, KATILIM	251
İÇ DÜNYA VE YENİ MASUMİYET	283
“BİZDEN YARARLANIYORSUNUZ HA!” “BU İŞ BÖYLE GİTMEZ!”	287
DEVİRİMCİ İŞÇİLERİN ŞEREFİNE!.....	291

I. İMLENENİN ÖNEMSİZLİĞİ

Artan sıradanlığı nedeniyle gündelik hayat, yavaş yavaş temel kaygımız haline gelmiştir (1). Kutsal ya da kutsal olmayan (2), kolektif ya da bireysel hiçbir yanılısama, artık günlük eylemlerimizdeki sefaleti gizleyemez (3). Hayatın zenginleştirilmesi, sefaletin getirdiği yeni biçimlerin kaçamağa başvurmada çözömlenmesini ve eski karşı çıkış silahlarının mükemmelleştirilmesini gerektirir (4).

1

Çağımızın tarihi, görmedikleri bir uçurumun kenarına doğru çılınca koşturan şu çizgi film kahramanlarını akla getiriyor; hayal güçleri ile havada asılı kalıyorlar, ama aşağıya bakıp da nerede olduklarını anlar anlamaz, düşüyorlar.

Bosustov'un kahramanları gibi, çağdaş düşünce de artık kendi kuruntuları üzerinde ayakta duramamaktadır. Eskiden onu yükseslere çıkaran ne varsa, bugün aşağıya indirmektedir. Çağdaş düşünce, kendisini ezecek gerçekliğin; her gün yaşanan gerçekliğin önüne son sürat atıyor kendini.

* * *

Ortaya çıkmakta olan aydınlık özünde yeni mi? Sanmıyorum. Daha parlak bir ışık arzusu herkesin tarihin adımlarına uygun olarak yürüdüğünü hissetmesi ihtiyacından, gündelik hayattan doğar. Bir insanın hayatının yirmi dört saatinde, tüm felsefelerden daha fazla gerçek vardır. Bir filozof bile, ne kadar küçümseyici davranrsa da, –bu küçümsemeyi ona felsefenin tesellisi öğretmiştir– bunu görmezden gelemmez. Filozof mesajını dünyaya daha yüksek bir noktadan haykırmak için omuzlara çıkarak fır döner, ancak bu sefer dünyayı baş aşağı görmeye başlar; dünyadaki her şey de filozofu dik durduğuna inandırmak için

çarpık, altüst bir durumda hareket ediyormuş gibi görünür. Ama o, kendi kuruntularından kurtulamaz; kuruntularına direnmekle sadece onları daha da katlanılmaz kılar.

On altıncı ve on yedinci yüzyılın ahlakçıları, dev bir beylik sözler stoku kullanıyordu. Ancak bunu gizleme çabaları öylesine büyüktü ki, bunun üzerinde yalancı mermerden ve spekülasyondan hakiki bir saray yükseltiler ve bu ideal saray, gerçek hayatı içine alarak hapsedti. Bu sarayın kapılarında, sonsuz bir ıstırabın soluğuyla kirletilmiş olsa da, yücelik içeren bir tonla ve 'evrensel insan' kurgusuyla desteklenen bir inanç ve içtenlik doğdu. Çözümlemeci, temelde yatan derinliğe erişerek, yavaş yavaş gelişen bir varoluş sklerozundan kaçınmaya çalışır; çağının başat hayal gücüne (Tanrı, monarşi ve dünyanın bölünmez bir bütün olduğu feodal imgeye) göre kendini ifade etmekten ne denli uzak kalırsa, zihninin aydınlığı da hayatın görünmeyen yüzünü o kadar iyi resmeder; *gündelik olanı* o kadar iyi 'keşfeder'.

Somut olan şey, bir anlamda, devrimci burjuvaziyle birlikte iktidara geldikçe, aydınlanma felsefesi somuta inişi hızlandırmıştır. İnsan, Cennet'in harabelerinden kendi dünyasının harabelerine düştü. Sonra ne oldu? Yaklaşık olarak şöyle bir şey: On binlerce kişi hintfakirinin ipinin yükseldiğine ikna olmuşlardır, oysa bir o kadar fotoğraf makinesi ipin bir milim bile kıpırdamadığını göstermektedir. Bilimsel nesnellik yutturmacayı açığa çıkarır. Pekâlâ, ama bu neyi gösteriyor bize? Kimsenin ilgisini çekmeyen bir kangal ipi. Aldatılmış olmaktan gelen o kuşkulu zevk ile beni ilgilendirmeyen bir gerçekliğe dalmanın verdiği bıkkınlık arasında bir seçim yapmaya yanaşmam. Üzerinde etkili olmayacağı gerçeklik, yutturmacanın en yüksek aşaması olan yeniden düzenlenmiş bildik yalan değil midir?

Artık çözümlemeciler sokaktadır. Tek silahları da zihnin aydınlanması değil. Bundan böyle ne tanrıların ne de teknokratların sahte gerçekliği onların düşüncelerini hapsedebilecek.

2

Dinsel inançlar insanı kendisinden gizlemiştir; inançların Bastille'i, Tanrı'nın tepede ve kralın hemen onun altında olduğu piramit şeklindeki bir dünyayla kuşatmıştır onu. Ne yazık ki, 14 Temmuz'da, üniter

gücün harabelerinden yeni bir hapishanenin inşa edilmesini önleyebilecek kadar bile özgürlük doğmamıştı. Batıl inançların maskesini kaldırdığımızda gördüğümüz şey Meslier'nin düşlediği gibi çıplak gerçek değil, ideolojilerin öksesidir. Parçalanmış gücün tutsaklarının tiranlıktan kaçıp kurtulacakları tek yer özgürlüğün gölgesidir.

Bugün, basmakalıp fikirlerin ağına yakalanmamış hiçbir eylem ya da düşünce yoktur. Patlayan eski mitin yavaşça dağılan serpintileri, insan ruhunu ve yaşama istemini boğan kutsal tozunu her yere yağıyor. Zorunluluklar daha az gizli, daha çok açık hale gelmiştir; daha güçsüz, daha fazla sayıdadır. Uysallık artık muskalar yoluyla sağlanmıyor; haberler, kültür, şehir planlaması, reklamcılık ve mevcut ya da müstakbel herhangi bir düzene hizmet etmeye hazır şartlandırma ve telkin mekanizmalarından oluşan küçük küçük hipnozlar yığınından doğuyor. Tüm vücudu iplerle bağlanmış bir vaziyette Lilliput ülkesinin kıyılarında yatan Güliiver'e benziyoruz: Bu durumdan kurtulmaya karar veren Güliiver çevresini dikkatle kolaçan etmektedir; doğanın en küçük bir ayrıntısı, toprağın en küçük bir engebesi, en basit bir hareket, her şey onun kaçışına yardım edebilecek bir işarettir. En güvenilir özgürlük fırsatları en bildik şeylerde yatar. Zaten başka türlü olmuş mudur ki hiç? Sanat, ahlak, felsefe buna tanıktır: Sözcüklerin ve kavramların ka- buğunun altında, dünyaya uyum sağlamamanın canlı gerçekliği her an fırlamaya hazır bir biçimde duruyor. Ne tanrılar ne de sözcükler artık bu bayağılığı edepi bir biçimde gizleyemediklerinden, hepimizin bildiği bu basmakalıp yaratık, garlarda ve ıssız yerlerde çırılçıplak dolaşiyor; ne zaman kendinizden kaçsanız karşınıza çıkıyor, omzunuza çarpıyor, gözünüze ilişiyor ve diyalog başlıyor. Onunla birlikte kaybolmak gerekir; ya da kendinizle birlikte onu kurtarmak.

3

Bireycilik ve kolektivism yollarında çok sayıda ceset yatmaktadır. Açıkça karşıt iki rasyonellik, tecrit edilmiş insanın maruz kaldığı aynı haydutluğu, aynı baskıyı gizler. Lautréamont'u boğan el, Sergei Yesenin'in de boğazını sıkılmıştır, biri toprak sahibi Jules-François Dupuis'nin konuk evinde ölmüş, diğeri kamulaştırılmış bir otelde kendini asmıştır. Her yerde şu yasa geçerlidir: "Bireysel iradeniz bir kez başka insanların

eline geçince her türlü silahını size karşı çevirir.” Eğer birisi, pratik aklın artık yalnızca birey haklarına dayanması gerektiğini söylüyor ya da yazıyorsa, eğer muhatabını aynı anda öne sürdüğü şeyin kanıtını oluşturmaya kışkırtmıyorsa, kendi sözlerini mahkûm ediyor demektir. Oysa böyle bir kanıt sadece içte yaşanabilir, kavranabilir. Aşağıdaki notlarda bulunan her şeyin, herkesin dolaysız deneyimiyle sınanması ve düzeltilmesi bu nedenle gereklidir. Hiçbir şey yeni bir başlangıcı gerektirmeyecek kadar değerli, sürekli bir zenginleşmeye yönelmeyecek kadar zengin değildir.

* * *

Özel hayatta bir insanın kendisi hakkında düşündüğü ve söylediğiyle gerçekte olduğu şeyi ve yaptığı şeyleri nasıl ayırt ediyorsak, siyasal partilerin de içi boş ama parlak lafları ve mesihçi iddialarıyla, kendi örgütleri ve gerçek çıkarlarını birbirinden ayırt etmeyi de öğrendik. Bir insanın kendisi ve başkaları hakkındaki yanılsamaları, grupların, sınıfların ve partilerin kendileri hakkında ve kendi içlerinde yarattıkları yanılsamalardan temelde farklı değildir. Gerçekten de, bunlar uzlaşmaz bir biçim almış olsalar bile, aynı kaynaktan, egemen sınıfın egemen fikirlerinden sudur ederler.

‘İzm’ler dünyası, ister insanlığın bütününe isterse tek bir insanı kuşatsın, gerçekliğinden yoksun bırakılmış bir dünyadan, yalanın dehşetli gerçek baştan çıkarıcılığından başka bir şey değildir. Komün’ün, Spartakist hareketin ve Kızıl Kronstadt’ın (1921) uğradığı üç çarpıcı yenilgi, üç özgürlük ideolojisinin –Liberalizm, Sosyalizm ve Bolşevizmin– sonuçlarının nasıl bir kan banyosu olduğunu bir kez daha herkese göstermiştir. Ne var ki, bu durumu evrensel olarak anlayıp kabul etmek için, bu ideolojilerin piç ve melez biçimlerinin, başlangıçtaki vahşetlerini daha can sıkıcı kanıtlarla bayağılaştırıp yaygınlaştırmaları gerekti: Toplama kampları, Lacoste’un Cezayir’i ve Budapeşte. Birçok insanın kanını döktüğü için günümüzde kansız kalan büyük kolektif yanılsamaların yerini, tüketim toplumunun portatif aptallaştırma makinesi gibi bol keseden sattığı binlerce ambalajlanmış ideoloji almıştır artık. Yüz bin kez iğne batırmanın bir sopayla iki kez vurmaktan kesinkes öldüreceğini göstermek için ille de bir bu kadar daha kan banyosu mu gerekli?

* * *